

BARADLAI JÁNOS

BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ HERCEG (1870–1931), A CSODÁSKEZŰ ÉS SZENTÉLETŰ SZAMARITÁNUS¹

A szöveget és annak digitalizálását ellenőrizte: Gazda István

Egy magyar mágnás és dúsgazdag főúr, aki fékevesztett sportok gyakorlása helyett egész életét a felebaráti szeretet apostoli kultuszának szentelte. Aki kártyacsaták és totalizátor helyett ezreseit vak koldusok réveteg markába nyomta, de előbb visszaadta legfőbb kincsüket, a szemük világát. – Visszaadta, mint orvos, mint ügyes kezű szemészoperátor és visszaadta, mint csodáskezű és szentéletű samaritanus. Mikor pedig egy-egy sikeresen megoperált szürkehályog (cataracta) után kórházában levette a kötést szegény vak páciense szeméről s az a sötétség birodalmából az ő jóságával újra visszatért a színek pompázatos országába, látni kezdte újból a kék mennyboltot, a tarka virágokat, a zöld mezőt... ő érdemeiről mit sem akart tudni. – A szeme világát visszanyert beteg az öröm spontán kiáltásával omlott az orvosherceg lábaihoz.

– „Köszönöm doktor úr, hogy meggyógyított!” – „Nem én gyógyítottam meg, barátom. A jó Isten. Annak köszönje meg.” – Történelmi érdekességű szép kastélyaiban, Köpcsényben és Körmenten, Batthyány-Strattmann herceg nem tivornyákat rendezett, hanem a szegény betegeknek rendelőt és kórházakat állított fel. A rendelőben maga látta el betegeit s ott se gróf, se herceg nem akart lenni, csak a „szegények doktora”. – Felesége, a hozzá hasonlóan fennkölt lelkű hercegasszony, hacsak családanyai kötelességei nem akadályozták, maga segédkezett a rendelőnél és az operációknál urának. Akárcsak a szentéletű házaspárról Szent Juliánról és Bazilisszáról olvassuk a „Szent Életében”, olyan apostoli módon működött a hercegi pár. – Első rendelőjét és kórházát Köpcsényben rendezte be, szinte már mint kész orvos és szemspecialista. Másfél évtizeden át működött itt, mint a messze környék áldást osztó jötevője. – Három vármegye szegényei és betegek sereglettek hozzá. Pozsony, Moson és Sopron megyéből. De jöttek messzebről is. Hamar híre futott a gyöngédkezű csodaorvosnak. A szomszéd Ausztria is hangos lett nevétől. Betegeit nem osztályozta nemzetiségi, vagy vallás szerint.

Akár magyar, akár német, akár horvát jött hozzá, vagy akármilyen vallású szegény, ő szeretettel kezelte. Csak a jómódúakat nem látta szívesen. „Azok a pénzükkel más orvoshoz is mehetnek.” – A sors úgy hozta, hogy közel tizenöt éven át, mint gyakorló gyógyszerész, mindig Köpcsény közelében, Lajtabruckban, Fischamenden, Bécsben és Sopronban működtem s az orvos-grófnak (mert a körmenti hitbizomány elnyerésével, csak 1914-ben lett Batthyány László herceggé) ez alatt az idő alatt sok száz receptjét készítettem el. – A rendelőjében és kórházában járt szegény betegek mind az elragadtatás hangján szóltak a grófról. Milyen barátságos és kedves volt hozzájuk. – „Olyan finom és lágy keze volt a gróf úrnak, mintha bársony ért volna a szememhez. Nem is éreztem, mikor megoperált. Áldott

¹ Forrás: Baradlai János: Dr. Batthyány-Strattmann László herceg. Bp., 1931. pp. 9–12, 15–16, 19–21, 25–35., p. 39, 42. (részletek)

legyen az a csodatevő kéz!” – Néhány esetre még ma is élénken emlékszem. – Egy pándorfi öreg horvát anyóka, mikor megcsináltam a gróf receptjét (sárga precipitát kenőcs), visszakérte a receptet, mert, mint mondta, emlékebe akarja eltenni. – „Nem lehet lelkem, mert a recept „szegény jogon” az „Országos Betegápolási Alap” terhére van írva. A recept itt marad.

Községi szegény léteire inkább megfizette az árát, csakhogy megkaphassa a receptet. – Mikor megkapta, összecsókolta a receptet és sírva mondta: – „A gróf úr visszaadta nekem, szegény, tehetetlen öregasszonynak a szememvilágát. A receptet az imakönyvembe teszem el és mindennap imádkozom érte. Nem orvos írta ezt, hanem egy csodatevő szent!...” – Hogy a gróf szerencsés gyógyításai milyen zarándoklást indítottak meg Köpcsény felé, arra jellemzésül csak annyit említek meg, hogy a köpcsényi rendelő miatt a MÁV 1903-ban kénytelen volt Királyhidáról Pozsony felé egy hajnali vonatot beállítani, amelynek utasai ¾ részben Köpcsényben kiszálltak. – Az ambulancián összesereglett betegeket szelíd szemmel mustrálta végig. – Aztán kiválasztotta a szerényen hátul szorongók közül a legelhanyagoltabbakat és legrongyosabbakat. A tapogatva járó vak koldusok mindig előnyben voltak a többiek felett. Ezeket szólította be először a rendelőbe. – „Szegény vak vagyok. Segítsen rajtam, doktor úr!” – És ő segített. Mint szent Ludger püspök, az ő vakjain. „Az Isten nevében” gyógyított Batthyány László is. Talán azért voltak szemgyógyításai mindig olyan sikeresek.

Neki a rendelője nem hozott jövedelmet, sőt arra vagyonokat áldozott, hiszen minden ingyen meggyógyított betegét még külön is megajándékozta. Mikor pedig naponta nehéz munka után fáradtan és sápadtan visszatért családjá körébe, szeme sugárzott a boldogságtól és megelégedettségtől. Egy sereg bajt enyhített, sok szegényt megvigasztalt, sok lepergő könnyet felszárított. – Bármerre is lapozgatok ennek az immár Istenéhez tért nagy embernek az életkönyvében, mindenütt csak illatozó virágokra, fehér rózsákra, ibolyákra és nefelejcskekre bukkanok, melyeket ő áldásos élte alatt a cselekvő felebaráti szeretet virágos mezején gyűjtögetett. A sok virág szinte csalogatja az író, hogy azokat egy soha el nem hervadó, illatos csokorba kösse, hogy abban még késői generációk lelkesedő katolikusai is gyönyörködhesenek. (...)

Címeknek és kitüntetéseknek már társadalmi állásánál fogva sem térhetett ki, bár ő azokat sohasem kereste. Lovagja volt az aranygyapjas rendnek, a magy. kir. Szent István rendnek és a pápai aranysarkantyús rendnek. Cs. és k. kamarás volt, a főrendiháznak és a kir. magyar Tudományos Akadémiának rendes tagja, hitbizomány birtokosa és örökös vasmegyei főispán. De összes kitüntetései mellett az ő mély katolikus és szeráfi² eszmekörében talán arra volt legbüszkébb, hogy Szűz Mária kongregációjának tagja lehetett.

Tanulmányai

Batthyány László grófnál a kedélyes és vidám modor komoly belső életfelfogást takart. Léha mulatozások, eszeveszett sportok nem érdeklik. Folyton tanulni akar. Az ősi rög szeretete először a gazdasági főiskolára viszi³ s az érettségi után, 1890 őszén, beiratkozik a bécsi gazdasági akadémiára. De itt csak egy⁴ félévet hallgatott. Utána, mint huszárönkéntes lerója egyéves önkéntesi szolgálatát. De a csillogó egyenruha, a ragyogó élet nem vonzza. Komolyabb munka után vágyik. Visszakívánkozik az Alma Mater ölébe. Beiratkozik a bécsi Rudolphina Tudományegyetem bölcsészeti fakultására s itt nagy érdeklődéssel a kémiát

² szeráfi = angyali, égi, mennyei

³ Valójában apja akaratából jelentkezik ide, s csak egy félévet tölt itt (– *a szerk. megj.*)

⁴ Hochschule für Bodenkultur. Wien, Rektori hivatal.

választja főtárgyul.⁵ Hallgatótársaival, ha nem is pajtáskodott, de a legszívélyesebb modorban érintkezett. Senki sem érezte, ha vele beszélt, hogy főrangú és tradicionális körökből való. Abban az időben, a bölcsészeti fakultáson, egy-két osztrák bárón kívül, nem is volt mágnás. – Ha az aulán egyik-másik hallgatótársával végigsietett, sűgva mondogatták a bölcsészek: – „Das ist der Graf Padjani, auch ein Phylosoph! Er ist aber garnicht stolz.”

Ezeknek a soroknak az írója ebben az időben (1895–1898) szintén a bécsi egyetem hallgatója volt s én társaim előtt nem palástolható büszkeséggel vettem tudomásul, hogy előkelő magyar honfitársam ilyen szorgalmas hallgatója a bécsi egyetemnek. – Batthyány László gróft 1896-ban a bölcsészet doktorává avatták a bécsi egyetemen, de ő úgy érezte első főiskolai oklevele elnyerése után, hogy még nem ért el céljához. – Akkor már megkapta atyjától (1897) az oroszlámosi, horti és köpcsényi uradalmakat, s azzal a gondolattal foglalkozott, hogy köpcsényi kastélyában a szegények részére kórházat rendez be. – A gondolatot tett követte. A kórházat egyelőre 20 ágygal felállította s vezetésével orvost bízott meg. – Az ő betegekért és ínségesekért dobogó szívét azonban még ez sem elégítette ki. Bántotta, hogy mint laikus a gyógykezelésben tényleges részt nem vehet s elhatározta, hogy megszerzi az orvosi oklevelet is. – Mindjárt a bölcsészdoktori oklevél megszerzése után be is iratkozott Bécsben orvosnövendéknek s 1900-ban megkapta a medicinae universalis doktori oklevelet is.⁶ – Nyolc évet töltött el összesen főiskolákon. De neki a tanulás nem teher, hanem élvezet volt. Lankadatlanul képezte magát. Hogy el nem fáradt sohasem, az megérthető. – Ha csak lehetett, mindennap reggel szentmisét hallgatott s úgy ment az egyetemre. – Az volt ő már ifjú korában is, ami őt férfikorában olyan nemesen jellemezte. – Mikor az orvosi doktorátust letette, időközben a köpcsényi kastélyban nyitott kórházának vezetését személyesen vette át. – Ezt a kórházat későbbben a faluba helyezte át, ahol saját költségén szép épületet emelt a rendelő és a kórház részére. – 1921-ben pedig, az osztrák megszállás után, a kórházat, az épületet és az egész felszerelést az osztrák államnak adományozta, azzal a kikötéssel, hogy az tovább is az eredeti célt szolgálja, t. i. a szegények ingyenes kezelését. Ha pedig ő maga Köpcsényben tartózkodik, a hozzá kívánczó szembetegeket ezután is maga operálhassa.

Egy univerzális lángész

A herceg valóságos univerzális lángész volt, de rendkívül magas tudományos képzettsége mellett is azt látjuk, hogy főképp technikai ügyességek iránt volt leginkább fogékony. (...)

Saját laboratóriumot rendez be, melyben szakavatottsággal gyárt különféle cikkeket: cipőpasztát, fogpépet, haj- és szájvizet, kölnvizet stb. Ugyanitt foglalkozik fényképészettel és metallurgiával is. Aranyoz, ezüstöz és viaszfigurákat önt. Nincs a technikának olyan ága, amelyik ne érdekelné tettvágyát.⁷ (...)

Érdeklődik a csillagvizsgálat iránt is s köpcsényi kastélyának déli erkélyén ma is láthatunk egy felszerelt spectroscopot. A bécsi csillagvizsgáló intézetben a tanárok között több jó ismerőse volt. – Fiatalabb korában szenvedélyesen művelte a zenét. Szépen zongorázott és a templomi harmóniumot is jól kezelte. Egy ízben fogadásból egy egész éjjelen át játszott víg darabokat kotta nélkül a zongorán. Ezt a tehetségét Ödön fia is örökölte. – Orvosi laboratóriumában és műtermében gyakran konstruált új műszereket igen ügyesen. Tökéletesített Röntgen készülékeket is.⁸ Ezek a technikai készségei néha szinte spontán

⁵ A tudományegyetem anyakönyve szerint 1893–1896 között hét félévet, mint bölcsész és azontúl 1900-ig 8 félévet, mint orvos hallgatott le itt, összesen 15 félévet.

⁶ Az orvosi I. szigorlatot 1898. ápr. 22-én, a II-at 1899. nov. 8-án, a III-at 1900. máj. 29-én tette le.

⁷ Die Fahne Mariens. 1931. Mai, 103.

⁸ Dr. L. graf Marenzi. Schönere Zukunft. Wien, 1931. p. 632.

fejlődtek ki benne. – Nizzában egyszer egy vak orgonista mellett órákat eltöltött s megtanult a harmóniumon játszani. – Máskor ismét Nerviben, az olasz Riviérán egy kis órásmester költötte fel érdeklődését s szinte órák alatt tanulta meg az órásmesterséget. Otthon aztán az egész kastély és személyzet elromlott óráit ő javította meg. – A gépek minden fajtája, a kicsinyek és nagyok egyformán érdekelték. Letette a gépjárművezetői vizsgát és sofőri képesítést szerzett. Mint úrvezető közismerten remekül kezelte az autót. Saját sofőreit maga képezte ki és Köpcsényben valóságos sofőriskolát tartott, ahová püspökök és ismerősei küldték a sofőreiket tanulni. – A herceg biztos kezű vadász is volt s minden őszön töltött hűgának, Blankának, Pálffy Béláné grófnának felvidéki vadászterületein néhány kellemes napot. – A természet szépségei iránt a hercegnek különösen nagy érzéke volt, amiből megmagyarázható, hogy családjával gyakran utazott az Alpok gyönyörű vidékein. – Ez a nagy természetszeretete megérteti velünk azt is, hogy a botanika és a természetrajz egyes ágai is igen érdekelték. A virágokat szenvedélyesen szerette s azokat latin nevükön is ismerte. Ismerte úgyszólván az összes lepkefajokat és a kagylókat is. – A természet remekeit azonban az ő átszellemült gondolkodásában mindig Isten nagy jószágára tudta visszavezetni s megható volt őt hallgatni, mikor gyermekei őt felcsillanó szemekkel hallgatták ilyenkor. Elmagyarázta a herceg, hogy a virágok színpompája, a cifra pillék köntösének káprázatos ragyogása, az alpesi hegyvidék vadregényes szépsége és a dalos madarak, a rigófűtty, a fülemile bűbajos csattogása, mind, mind csak a jó Istennek, a világ teremtőjének szánt himnusz és hozsanna... Talán éppen ezért is történt, hogy kedvenceit, a pompázó virágokat is legszívesebben, mint oltárdíszet csodálta.

Általános orvos

A Köpcsényben 30 ágyra berendezett kórház már néhány éve működött, mire Batthyány orvosi oklevelét megkapta. Természetesen, hogy most már mint orvos kétszeres buzgalommal szorgoskodott a rendelőben betegek körül, akiket már eddig is két orvos látott el s akik naponta jobban szaporodtak. – Az orvosi szakok közül legjobban a szemészet érdekelte s itt különösebben kiképezte magát a bécsi szemészeti klinikán. Nemcsak itt tökéletesítette magát a lehetőségig, hanem egyenesen a szemészoperatóri képesítést ambicionálta, hogy minél többet tehessen szembetegeiért. Hogy ezt elérhesse, külön elméleti és gyakorlati szigorlatot kellett tennie orvosdoktori diplomája után, az úgynevezett, műtősebészt. – Sokezer szerencsés szemoperációról másutt szólunk. – A köpcsényi rendelőszoba folyosóján sokszor 60, 80, sőt néha 100 beteg állt sort, várva az áldott lelkű grófi orvosra. – Nagy és nehéz munka várt itt naponta a grófra. – A tiszta lelkek harmóniájával és derűjével arcán jelent meg aztán a gróf betegek között. A kastély kápolnájában akkor ő már szent misét hallgatott és naponta megáldozott. – Nem robot volt neki a rendelőszoba, hanem élvezet és lelki szükséglet. – Betegek között szép számmal voltak vidékiek is, Alsó-Ausztriából, sőt Pozsony és Sopron megyéből is. Nem tett különbséget betegek között, bár ő buzgó katolikus volt. A protestáns vallásút éppen olyan szeretettel kezelte, mint a zsidót. – Csak, ha elegánsan öltözött, láthatóan jó módú beteget pillantott meg a sorban, azt rendesen utolsónak hagyta. – „A vagyonosak más orvoshoz is mehetnek.” – Ő csak a szegények doktora akart lenni, a nincstelenek jótévedője, akik köszönő szóval fizetnek. – Köpcsényi kórházában a háború idején nagy munkájában két orvos is segédkezett neki. Körmenden pedig dr. Ajtay orvosnő volt sokáig asszisztense, aki ma [1931] is ott működik. Úgy Köpcsényben, mint Körmenden több betegápoló nővér is volt kórházában, akiknek főnöknője és vezetője akkorában a herceg sógornője, Coreth Lilly grófnő volt. – Orvosi praxisában a jószívű herceget néha kellemetlen csalódások is érték. Így például egyszer egy kislány jött a rendelőbe azzal, hogy szeretné a fájós fogát kihúztatni. Fogai azonban mind épek voltak. A herceg kérdéseire aztán bevallotta,

hogy fogainak nincsen ugyan semmi bajuk, de anyja azért küldte hozzá a kislányt, mert azt hallotta, hogy a herceg betegeinek pénzajándékot is szokott adni.⁹

Volt a hercegnek egy jó hatású köszvény elleni bedörzsölő szere, mely különféle alkoholtartalmú alkatrészekből volt összetéve. Betegeinek egy része igen dicsérte a szert s abból sokat elhasznált. A hercegnek gyanús lett a dolog. Figyelni kezdett és észrevette, hogy némelyik szimuláns betege a restitutionsfluidot egyszerűen megissza. A jó herceg megneheztelt s a szer adagolását beszüntette a következő szavakkal: „A saját költségemen mégsem fogok alkoholistákat nevelni!”¹⁰

A szemész

Batthyány László orvosi oklevelének megszerzése után különösebben az oftalmológia iránt kezdett érdeklődni. Melegen érző szíve úgy látta, hogy legtöbbet ezen a téren tehet a szegényekért, hiszen az emberiség legnagyobb kincse a látás érzéke. Kiképezte magát tehát mint szemspecialista is. – Nagy elméleti tudásához amúgy is ügyes kéz és technikai készség járult. – Köztudomású ugyanis, hogy még orvosi műszerek tökéletesítéséhez is értett. – Mint műtősebész orvosi működése alatt kerekén 20.000 operációt végzett, ezek között körülbelül 3000 szürkehályogműtétet, úgyszólván kivétel nélkül sikeresen. Sok olyat is, melyről már az egyetemi szaktanárok is lemondtak. – Betegei azt is megfigyelték, hogy mielőtt egy szemoperációba belekezdett, előbb ujjával a kereszt jelét tette a lecsukott szemre s az operáció tartama alatt halkán mozgott az ajka. Imádkozott a betegért. – A szembetegeket szemüveggel is díjtalanul ellátta. Felesége, a jóságos hercegné itt mindig segédkezett neki. – Mint szemész és szaktudós úgy a magyar, mint az osztrák oftalmológusokkal állandó jó ismeretségben állott s a nemzetközi orvosi és szemorvosi kongresszusokon többnyire részt vett. Egyes különleges eseteket praxisából az orvosi folyóiratokban is közölt. Európa nagy hírű szemésztanáraival állandó levelezésben volt, így a magyar Grósz professzorral, Eiselsberg, Pirquet és Campbell tanárral gyakran értekezett is. – Elmondta nekik ritkább eseteit s a professzorok igen nagyra értékelték szakmunkásságát. Mikor néhány év előtt a német szemorvosok budapesti kongresszusukat tartották, azon Batthyány is részt vett nagy érdeklődéssel s utána a tudósokat vendégül is látta magánál. – Áldásos orvosi és szemorvosi működését szakemberek fogják méltatni, mi ezúttal az ő szemorvosi praxisából csak néhány személyére vonatkozó epizódot akarunk elmondani.

Egy körmendi fiatal tanító, Bartunek János, aki egyben leventeoktató is volt, több apróságot beszél el az ottani helyi lapban. Az érdekesebbeket a herceg szemorvosi praxisából ide iktatom. – Egy idősebb sopron megyei magyar felkeresi a herceget a körmendi rendelőben. Öt év óta már alig lát valamit. Elhanyagolt szemidegsorvadás. Segíteni nem lehet, legfeljebb még elhúzni kissé a teljes megvakulást. Szemcseppet ír fel neki és szemüveget ad. – Az öreg hálával elköszön, de kint megáll az ablak előtt. – „No mi baj, öregem?” – „Jaj, tekintetes kegyelmes úr, szegény ember vagyok én, nincsen nekem pénzem patikaszerre. Még visszautazni is alig tudok.” – S az ingyen rendelés és ingyen szemüveg után, a beteg magyarnak még pénzt is adott az orvosságra és az utazásra a „tekintetes kegyelmes” orvos úr.

– Az egyik rendelési napon bekötött szemű soproni favágót vezetnek a herceg elé. Elmondja az esetet. – Fákat döntögettek az erdőn, mégpedig úgy, hogy a töve felett megfúrták s a nyílásba lőport töltöttek, a gyújtózsínórt meggyújtották és elszaladtak. A robbanás azonban elmaradt. Egy idő múlva odament a favágó s azt látta, hogy a gyújtózsínór közvetlenül a lőpor előtt elaludni készül. Hirtelen megfújta a gyújtózsínórt, de a lőpor abban a pillanatban felrobbant és összeégette a favágó arcát. – A rettenetesen eltorzult és összepörkölt

⁹ Die Fahne Mariens, 1931. p. 63.

¹⁰ Batthyány-Strattmann László herceg. = Világposta, 1931. No. 3. p. 92.

arcra borzalom volt ránézni. A herceg végtelen nyájassággal vizsgálta a beteget. Bevezette a sötét kamrába és fénykísérleteket végzett vele, de hiába volt minden. A kiégett szem nem reagált többé. A páciens teljesen megvakult. – Mikor látta a herceg, hogy nem segíthet, két nehéz könnycsepp gördült le az arcán. Az orvos megvizsgálta a beteget, a felebarát megkönnyezte. – A favágó gazdag pénzadománnyal távozott.¹¹

Egy pénteki napon a körmendi kastély rendelőjében a látogatás alatt bemutatta egy anya 10–12 éves kisfiát, akinek súlyos szembaját a herceg szintén csodás módon meggyógyította: Az anya hálája nem ismert határt s ilyen szavakra fakadt: „Úgy nyissa meg az Úristen a mennyország kapuját a Kegyelmes Úr előtt, ahogy megnyitotta a Kegyelmes Úr az én gyermekem szemevilágát”.¹² A körülállók szeme nem maradt szárazon, de a herceg szinte restelkedve szorította meg a könnyező anya kezét s a következő beteghez fordult.

A községi orvos

A háború alatt történt, hogy a köpcsényi községi orvos hadba vonulván, mint az másutt is megesett, a községi betegek orvos nélkül maradtak. Alighogy erről a herceg értesült, felajánlotta tüstént szolgálatát a hatóságnak s ő lett a községi orvos helyettese. Ez a hivatás pedig elég fárasztó és áldozatos. Nappal kórházi betegeivel elfoglalva, bizony gyakran megtörtént, hogy a fáradt herceget, alighogy este nyugodni tért, éjjel beteghez hívták. Megtörtént az is, hogy éjjel valamelyik környékbeli falura hívták szülő nők betegágyához. Ilyenkor nemcsak duzzogás nélkül odakocsizott, hanem gyógyszerekkel és élelmiszerekkel ellátva még áldott szívű hitvese is vele ment s ha kellett, órákon át együtt ápolták a segítségre szoruló betegeket. Mint ügyes kezű operatőr, így nem egyszer mentette meg a herceg a beteg életét. Néha bizony csak hajnalban tértek vissza a kastélyba samaritánus művük után. Jellemző Batthyány Lászlóra, hogy ő orvosi hivatását mindig a katolikus vallás szellemében gyakorolta, minden ezzel ellenkező beavatkozást mereven elutasított. Pedig voltak neki is nehéz esetei, amikor már-már úgy látszott, hogy a gyermeket fel kell áldozni az anya életben maradásáért. Az orvos felelőssége küzdött benne a jó katolikussal s ő egy buzgó imával a jó Istent hívta konzultációra. Azután hirtelen hozzálátott a műtétéhez s rövid időn megmentette úgy az anya, mint a gyermek életét.

A szegények pártfogója

Meleg júniusvégi nap. Szombathelyt már elhagytuk, Körmend felé közeledünk. A személyvonat harmadik osztályában csupa egyszerű ember ül. Iparosok, munkások, batus öregasszonyok. – Nagy uraknak a kisémberek, gazdagoknak a szegények a legszigorúbb bírái. Ezeknek a véleményére vagyok kíváncsi. – Szemben velem egy idősebb iparos formájú ember ül munkaruhában. Máv. mozdonyvezető. Körmenden lakik. Szívesen beszélget, nem kell nógatni. – Hamar a kastélyra és a hercegre terelődik a szó. Szeme csak úgy csillog, ha a boldogult hercegről beszél. Micsoda arany szíve volt. Mit tett a szegényekért és a betegekért? Őneki három gyermekét is kezelte és meggyógyította. Nem is ember volt az, hanem valóságos ember képében járó angyal. – Enthuziazmusa¹³ elragadja és szinte csodás szemgyógyulásokat sorol fel. Egyet különösen megjegyeztem magamnak, mert nevet is mondott s az eset a terápia szempontjából is szinte hihetetlenül hangzott. – Pungor Ilonka, szombathelyi vasutas születésétől fogva vak kislányát fél évig kezelte a herceg. Eleinte semmi eredmény sem

¹¹ Bartunek János: Apróságok Hercegünk életéből. = Rábavidék, 1931. No. 6. pp. 1–2. (febr. 8.)

¹² Batthyány-Strattmann László herceg. = Világposta, 1931. No. 3. p. 92.

¹³ enthuziasztikus = lelkes, lelkesült, elragadott

mutatkozott, de a herceg nem vesztette el kedvét, a gyermeket ismételtén megoperálta és szemüveget adott neki. Lassan azonban a helyzet megváltozott. Előbb mintegy ködfátyolon keresztül látni kezdte a tárgyakat. Ma pedig erős szemüveggel már a betűket is tudja olvasni. – A mozdonyvezető hangos beszédére felfigyelnek a szomszédok is. Mindenkinek van egy ismerőse, vagy rokona, akinek a herceg visszaadta az egészségét. – Egy öreganyó hangosan felkiált: – „Istenes szent ember volt a herceg úr, nagyeszű és vajszívű. Az én kis onokámat is ő gyógyította meg, pedig már lemondtak róla az orvosok. Áldja meg őtet a nagy jó Isten még a haló porában is.” – A mozdonyvezető folytatja: – „Nem volt annak kérem egy ellensége sem. Még a szociáldemokrata munkásság is tisztelte ezernyi jótetteért. Mert mindig csak a szegényeket, a nincsetleneket pártfogolta.” (...)

Imádság mint orvosi honorárium

Batthyány László puritán lelke nem tűrte rendelőjében a titulaturát. Ő ott nem akart más lenni, mint a szegények és ínségesek doktora. – Köpcsényben és Körmenden az ő szegény páciensei röviden csak „doktor úrnak” szólították. – Egy ízben egy ütött-kopott öreg koldus jelentkezett nála az ambulancián. A lerongyolódott ember szemei rettenetes állapotban voltak. Majdnem teljesen vak volt. Két szemét valamilyen úton-módon oltott méz roncsolta össze. – „Segítsen rajtam, doktor úr!” – A herceg azonnal felvette őt kórházába és heteken át kezelte majdnem teljesen remény nélkül, hogy a szeme világát megmenthesse. Ismételtén megoperálta s a gondos kezelés eredménye az lett, hogy a páciens teljesen felgyógyult. Szemei épek maradtak. – Azután tetőtől talpig új ruhát és cipőt adott neki s gazdagon megajándékozva bocsátotta el. – Az öreg koldus hálálkodása nem ismert határt. Térdre borult a herceg előtt s kezét csókokkal akarta illetni. – De a herceg gyorsabb volt, mint az öreg koldus. – Hirtelen mellétérdelt. – „Ha már hálát akar adni öregem, akkor adjunk együtt hálát a jó Istennek, aki magát az én közbejöttömmel meggyógyította.” – Arcán lepergő hálakönnnyekkel hagyta el a herceg kórházát az öreg koldus. – Sokszor előfordult az is, hogy a meggyógyult szegény páciens a kúra végén így szólt a herceghez: – „Mivel tartozom, doktor úr?” – A felelet mindig ez volt: – „Katolikus?” – „Igen.” – „Csak egy Miatyánkkal, lelkem!” A szegények Miatyánkjából aztán csakugyan nagy kincset halmozott össze magának a „szegények doktora” a túlvilági életre.

Költséges passzió: a jótékonyság

A hercegnek csak egyetlen költséges passziója volt: a jótékonyság, de erre igen sokat áldozott. – Körmenden, Köpcsényben és más birtokain fenntartott emberbaráti intézményei, kórházai és karitatív művei még pengőben is százezreket emésztettek fel. – A szegény betegeket nemcsak ingyen operálta, meggyógyította és kórházaiban sokszor heteken át ápoltatta, hanem gyógyszerekkel, szemüveggel, igen gyakran ruhával és cipővel is bőven ellátta. Adott nekik sokszor pénzsegélyt és fizette a vidékieknek még az útiköltséget is. A kórházak fenntartása, segédorvosainak és az ápolószemélyzetnek díjazása szintén az ő vállát nyomta, ami tetemes pénzáldozatba került. – Szinte bántó komikumként hat ránk ezek után a tény, hogy ezután az áldozatos és költséges filantrópiái munka után még külön súlyos adót is kellett a hercegnek fizetnie.